

EDUKACJA-ANIMACJA-UCZESTNICTWO

Wnioski zespołu doradczego przy Departamencie Szkolnictwa artystycznego i Edukacji kulturalnej MKiDN w zakresie edukacji muzycznej
Grudzień 2009

*Dr Andrzej Białkowski, dr Krzysztof Knittel,
Viola Łabanow,
Prof. Andrzej Rakowski*

Obszar problemowy:

edukacja muzyczna w oświacie
edukacja w szkołach muzycznych
samorządowa edukacja muzyczna
kształcenie nauczycieli muzyki
muzyczne kompetencje i potrzeby polskiego społeczeństwa
stan badań obszaru edukacji muzycznej
publiczne zasoby muzyczne

Diagnoza

1. Funkcjonujące w Polsce systemowe rozwiązania w zakresie powszechnej edukacji muzycznej są nienowoczesne i nieadekwatne do potrzeb, co wyraża się poprzez:

- brak otwartości programowej w stosunku do zainteresowań i potrzeb muzycznych uczniów
- niezauważenie zmian technologicznych i kulturowych, które dokonały się ciągu ostatnich lat.
- niesłuszne eksponowanie wyłącznie jednej drogi kształcenia muzycznego dla wszystkich uczniów,
- brak koncepcji pełnego cyklu kształcenia od przedszkola po uniwersytet,
- brak atrakcyjnej oferty dla uczniów uzdolnionych muzycznie, którzy nie chcą uczęszczać do szkół muzycznych

2. Klasy I - III

Szczególnie ważnym błędem obecnego systemu edukacji w zakresie muzyki jest brak kwalifikowanych zajęć muzycznych w klasach I – III, tj. w wieku decydującym o rozwoju muzycznym człowieka. Mimo obietnic nie ma odrębnych zajęć z muzyki i plastyki na tym etapie kształcenia. Należy uznać tę sprawę za priorytetowy problem kultury i edukacji muzycznej w ogóle. Muzyka w niezastąpiony sposób kształci nie tylko wrażliwość, kreatywność i symboliczne myślenie, ale też współodczuwanie i współdziałanie. Powinno to znaleźć swe odbicie w sformułowaniach krajowych standardów edukacji muzycznej.

3. Nauczyciele muzyki .W dziedzinie edukacji muzycznej postulat zwiększenia ilości zajęć muzycznych w oświacie musi być sprzęgnięty z uruchomieniem procesu budowy kompetentnej kadry nauczycielskiej oraz z rozwojem pedagogiki muzycznej.

Z systemu oświatowego „wypłukani” zostali specjaliści edukacji muzycznej. Zastąpili ich nauczyciele innych przedmiotów, przystosowani do uczenia muzyki na drodze bezwartościowych kursów kwalifikacyjnych m.in. z bloku przedmiotowego „Sztuka” (ich liczbę ocenia się na ponad 50%). Niskie kompetencje muzyczne tej grupy nauczycieli, uniemożliwiają im prowadzenie ciekawych zajęć muzycznych, zwłaszcza w aktywnych formach. Wspomnieć tu należy o nauczycielach nauczania zintegrowanego, których kompetencje muzycznych nie bada się ani na początku ani na końcu studiów, a w programie zajęć na uczelni mają np 30 godzin zajęć poświęconych muzyce, po czym otrzymują kwalifikacje do realizowania ścieżki muzycznej w klasach I-III..

Brak nowoczesnego systemu kształcenia nauczycieli muzyki dla potrzeb oświaty, który reagowałby w sposób elastyczny na potrzeby rynku pracy i zmiany dokonujące się w tym zakresie; rozwiązania proponowane przez szkoły wyższe kształtują ofertę edukacyjną biorąc pod uwagę niemal wyłącznie możliwości kadrowe poszczególnych ośrodków i zupełnie lekceważą fakt niewielkiej atrakcyjności absolwentów dla rynku pracy (pomimo bardzo kosztownego kształcenia zatrudnienie znajdują jedynie nieliczni). Koncepcje kształcenia nauczycieli wypracowane w latach 60 i 70 ubiegłego wieku stanowiły istotny postęp w edukacji muzycznej. Jednak dzisiejszym absolwentom, wykształconym w oparciu o nie, trudno jest sprostać wymogom współczesnego rynku pracy. W niedostatecznym stopniu są oni przygotowani do zadań wymagających kreatywności, mobilności, a ich wiedza nie obejmuje wielu nowych dziedzin twórczości i kompetencji wynikających z rozwoju nowych technologii, które posiadają kluczowe znaczenie dla rozwoju współczesnej sceny muzycznej.

4. Lokalna edukacja muzyczna

Brak jest rozwiązań i środków pozwalających skutecznie wspierać i organizować w sposób indywidualny edukację kulturalną (a w tym muzyczną) na szczeblu lokalnym; zapowiadane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zmiany w tym zakresie nie zostały niestety wdrożone. Tymczasem w większości krajów demokratycznych o jakości i atrakcyjności oferty kształcenia muzycznego decydują rozwiązania na szczeblu lokalnym.

5. Szkolnictwo muzyczne

Głębokiej reformy wymaga również nasze szkolnictwo muzyczne, które obecnie w zbyt małym stopniu nastawione jest na umuzykalnienie dzieci, przygotowanie ich do uczestnictwa w kulturze muzycznej i zachęcenie na aktywnego muzykowania. Kształtowane jest według anachronicznych strategii edukacyjnych i w zbyt dużym stopniu sterowane jest przez centralny system wymagań.

6. Powszechna edukacja muzyczna

Edukacja muzyczna, w szerokim tego słowa znaczeniu, obejmuje całokształt procesów związanych z muzycznym nauczaniem i wychowaniem człowieka. Na ogół traktowana jest dziś jako proces trwający całe życie, a co za tym idzie wymagający komplementarnego podejścia do problematyki jej społecznych i kulturowych uwarunkowań. Działania z zakresu powszechnej edukacji muzycznej koordynowane są w Polsce przez dwa resorty (MEN i MKiDN), w żadnym z nich jednak funkcjonuje najmniejsza nawet struktura, której zadaniem byłby monitoring i wspieranie racjonalnych działań Państwa w tym obszarze. Dla właściwego

zrozumienia sytuacji muzyki w szkolnictwie potrzebna jest refleksja na temat dotychczasowych porażek zarówno w kwestii kształcenia nauczycieli muzyki jak i nienowoczesnej metodyki i nieatrakcyjnych form prowadzenia zajęć muzycznych w oświacie. Polska pedagogika muzyczna rozwija się bowiem głównie w obszarze szkolnictwa artystycznego, a nie powszechnego (odwrotnie niż w innych krajach).

7. Stan świadomości i potrzeb muzycznych polskiego społeczeństwa

Jak wykazały prowadzone od wielu lat badania, poziom kompetencji muzycznych ogromnej większości społeczeństwa polskiego, kontrastując silnie z poziomem profesjonalnego wykształcenia polskich elit muzycznych, jest jednocześnie dramatycznie niższy niż określony podobnymi miarami poziom umuzykalnienia społeczeństwa innych krajów Europy i Ameryki. Co więcej, w świetle szczegółowych badań przeprowadzonych w ciągu ubiegłego roku na zlecenie MKiDN, rysuje się tendencja do dalszego, coraz szybszego obniżania tego poziomu.

Na skutek małej ilości i nieatrakcyjnej formy zajęć muzycznych w oświacie w Polsce, wyraźnemu zmniejszyło się zainteresowanie społeczne nauką muzyki.

Obecne rodzice dzieci szkolnych i przedszkolnych, nauczyciele, samorządowcy, a także szersze kręgi wykształconych ludzi, od których zależy edukacja i kultura w Polsce, nie rozumieją potrzeby powszechnej edukacji muzycznej.

Bezowocne w tej sytuacji jest poleganie na zdrowych odruchach społecznych (również wolnorynkowych), które mogłyby oddolnie naprawić stan edukacji muzycznej.

REKOMENDACJE

Poniższe rekomendacje wymagają w większości podjęcia natychmiastowych działań, choć czas ich wdrażania należy widzieć w perspektywie wieloletniej.

- **Portal zasobów muzycznych** na potrzeby nauczycieli- współorganizowany z NIFC portal będzie zespolony z podyplomowymi studiami edukacji muzycznej
- **Innowacyjne studia podyplomowe dla muzyków pragnących podjąć pracę w zawodzie nauczyciela muzyki**

W pierwszej kolejności należy skonstruować program innowacyjnych studiów podyplomowych, który byłby początkowo realizowany na 1-2 uczelniach. Studia te spełniać będą wszystkie wymagania ustawowe w zakresie struktury i kwalifikacji. Zasadniczo będą jednak różnić się treścią od wszystkich aktualnych studiów edukacji muzycznej prezentując najnowsze osiągnięcia światowe, multimedialne techniki kształcenia muzycznego.

- **Instrumenty dla szkół -Program Ministra** -- w związku z brakiem instrumentów nie jest możliwy rozwój amatorskiego muzykowania w oświacie i we współdziałających z nią ośrodkach kultury. Reforma Programowa MEN zakłada rozwój muzycznych zajęć pozalekcyjnych i modułowych, działanie gminnych, międzyszkolnych pracowni muzycznych . Niezbędne zatem są zakupy instrumentów, które jak dotąd niechętnie finansowane są przez samorządy.
- **Dialog z MENi MN** Szczególnie pilne są wciąż niezrealizowane postulaty kierowane do resortu oświaty:

- wyodrębnienie zajęć muzycznych w klasach I-III i obligatoryjne powierzenie ich specjalistom;

- natychmiastowe zlikwidowanie kursów i studiów dających kwalifikacje do uczenia muzyki niekompetentnym muzycznie nauczycielom innych przedmiotów; każdy rok opóźnienia w rozwiązaniu tego problemu przynosi degradację zawodu nauczyciela muzyki i wypłukiwanie z systemu oświaty wartościowych nauczycieli - pilne jest również uporządkowanie i wsparcie obszaru muzycznych zajęć pozalekcyjnych, które w obecnych warunkach są pomijane z powodu braku właściwej kadry, braku godzin i infrastruktury (głównym powodem jest brak tego typu zajęć w podstawie programowej)

- konieczne są ustalenia dotyczące minimalnych kwalifikacji muzycznych osób prowadzących zajęcia szkolne, wstępnego sprawdzenia ich predyspozycji do prowadzenia przedmiotów muzycznych i sposobu ewentualnego uzupełniania umiejętności w tym zakresie

Powyższe zagadnienia wymagają koncentracji wiedzy, stałego monitorowania i woli negocjacji z MEN. Uzasadnione zatem jest powołanie zespołu, który natychmiast podejmie dialog z resortem oświaty. Jeśli uznać reformę programową MEN za dzieło zakończone, należy bezzwłocznie przystąpić do prac nowelizujących ją ustawowo.

- **Opracowanie pakietu rozwiązań dla samorządów.** Należy podjąć prace nad mechanizmami ułatwiającymi i stymulującymi rozwój edukacji muzycznej organizowanej przez samorządy. Wiele środowisk lokalnych zgłasza chęć rozwoju edukacji muzycznej na swoim terenie, nie są jednak zainteresowane zorganizowaniem szkoły muzycznej w jej klasycznej postaci . Należy opracować katalog rozwiązań organizacyjnych, wspierających zarówno ruch amatorski jak i edukację muzyczną w placówkach oświatowych podlegających samorządom(żłobki, przedszkola, szkoły ogólnokształcące). W ślad za tym powinny iść zmiany ustawowe.

Postęp w dziedzinie powszechnej edukacji muzycznej wymaga również wypracowania rozwiązań umożliwiających intensywny rozwój różnych form edukacji nieformalnej i poszerzających ofertę proponowaną w ramach obowiązującej podstawy programowej. Niezbędne jest w tym zakresie położenie nacisku na współpracę szkół z instytucjami funkcjonującymi na poziomie lokalnym oraz wypracowanie mechanizmów finansowania inicjatyw istotnych z punktu widzenia potrzeb i uzdolnień uczniów oraz lokalnych tradycji kulturowych i rynku pracy. Zadanie to wymaga współpracy pedagogów muzyki, ekspertów oświatowych i samorządowych, co oznacza konieczność powołania interdyscyplinarnego **zespołu do spraw rozwoju lokalnej edukacji muzycznej.**

- opracowanie i wdrażanie Standardów Edukacji Muzycznej

- reforma szkolnictwa muzycznego. (problem publicznych szkół umuzykalniających i rozwiązań bliskich oczekiwaniom samorządów)
- wspierane rozwoju nowoczesnej myśli pedagogicznej w dziedzinie powszechnej edukacji muzycznej wspieranie badań naukowych, tworzenie nowatorskich pakietów edukacyjnych; opracowanie mechanizmów pobudzających nieformalną edukację i amatorskie uprawianie muzyki;
- stworzenie zbioru publicznych zasobów muzycznych z przeznaczeniem do edukacji (szkoły, domy kultury, biblioteki);
- kampania świadomościowa , której celem będzie zachęcenie rodziców i władz oświatowych do rozwoju edukacji muzycznej.